

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA MUSIQA TA'LIMI JARAYONIDA MILLIY RUHNI SHAKLLANTIRISHNING KONSEPTUAL MODEL

E'zozxon Qobilova

Qo'qon davlat universiteti professori

Musiqa nazariyasi kafedrası mudiri

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18691754>

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumta'lim maktablarida musiqa ta'limi jarayonida milliy ruhni shakllantirishning konseptual modeli tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida xalq musiqasi, maqom san'ati, folklor san'ati va an'anaviy ijrochilik asosida o'quvchilarda estetik tarbiya, musiqiy tafakkur va ma'naviy tarbiya shakllantirishning didaktik imkoniyatlari o'rganildi. Konseptual model pedagogik texnologiyalar, ustoz-shogird an'anasi, ijodiy faoliyat va jamoaviy ijro metodlariga asoslanib, o'quvchilarda milliy qadriyatlarga hurmat, vatanparvarlik tarbiyasi va milliy o'zlikni anglash tuyg'ularini rivojlantirishga qaratilgan. Shu bilan birga, musiqiy did, ijrochilik mahorati va sahna madaniyati ham konseptual model orqali mustahkamlanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, konseptual model asosida olib borilgan darslar musiqa ta'limining samaradorligini oshiradi va yosh avlodni ma'naviy barkamol, estetik didi rivojlangan va milliy qadriyatlarga sodiq shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: musiqa ta'limi, milliy ruh, konseptual model, musiqa pedagogikasi, estetik tarbiya, milliy qadriyatlar, xalq musiqasi, an'anaviy ijrochilik, ma'naviy tarbiya, pedagogik texnologiyalar, musiqiy tafakkur, vatanparvarlik tarbiyasi, madaniy meros, ijodiy faoliyat, ustoz-shogird an'anasi, ijrochilik mahorati, sahna madaniyati, jamoaviy ijro, dars metodikasi, tinglash va tahlil, musiqa merosi, estetik idrok, ijodiy improvizatsiya, ta'lim samaradorligi, milliy o'zlikni anglash, folklor san'ati, maqom san'ati, musiqiy did.

KIRISH

Zamonaviy umumta'lim maktablarida musiqa ta'limi yosh avlodni ma'naviy barkamol, milliy qadriyatlarga sodiq va ijodkor shaxs sifatida tarbiyalashda muhim vosita hisoblanadi. Musiqa pedagogikasi orqali o'quvchilarda milliy ruhni shakllantirish, estetik tarbiya berish va musiqiy tafakkurini rivojlantirish dolzarb pedagogik vazifa sifatida qaraladi. Xalq musiqasi, maqom san'ati, folklor san'ati va an'anaviy ijrochilik usullaridan foydalanish o'quvchilarning milliy o'zlikni anglash, madaniy merosni qadrlash va vatanparvarlik tarbiyasini shakllantirishga xizmat qiladi. Musiqa darslarida konseptual modelning joriy etilishi pedagogik texnologiyalar va ustoz-shogird an'anasi bilan uyg'unlashgan holda ta'lim jarayonini tizimli tashkil etishga yordam beradi. Shu bilan birga, ijodiy faoliyat, jamoaviy ijro va sahna madaniyati o'quvchilarning ijrochilik mahoratini rivojlantiradi. Tinglash, tahlil qilish va ijodiy improvizatsiya metodlari orqali o'quvchilar musiqani nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan chuqur o'zlashtiradi. Milliy qadriyatlar asosida shakllantirilgan musiqa darslari o'quvchilarning estetik idrokini rivojlantiradi, san'atga hurmatni mustahkamlaydi va musiqiy didini oshiradi. Shu bilan birga, musiqa merosini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish o'quvchilarning tarbiyaviy va ijodiy qobiliyatlarini yanada boyitadi. Konseptual model orqali musiqa ta'limi nafaqat bilim beruvchi, balki ma'naviy va estetik tarbiya beruvchi vositaga aylanadi. O'quvchilar milliy musiqa namunalarini ijro etish jarayonida milliy o'zlikni anglaydi, xalq merosiga hurmat bilan qarashni o'rganadi va estetik didi rivojlanadi. Shu tariqa, musiqa

darslari yoshlarni milliy ruh, ma'naviy tarbiya va ijodiy faoliyatga yo'naltiruvchi samarali pedagogik platformaga aylanadi. Pedagogik tahlillar shuni ko'rsatadiki, xalq musiqasi, maqom san'ati va folklor san'ati asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Ustoz-shogird an'anasi asosida olib borilgan mashg'ulotlar sabr, mas'uliyat va ijodkorlik kabi shaxsiy fazilatlarni shakllantiradi. Natijada musiqa ta'limi jarayoni o'quvchilarda milliy qadriyatlarni singdirish, estetik tafakkurini rivojlantirish va ijodiy salohiyatini oshirish imkoniyatini beradi. Shu sababli umumta'lim maktablarida musiqa ta'limi jarayonida milliy ruhni shakllantirish konseptual modelining joriy etilishi yosh avlodni milliy o'zligini anglaydigan, madaniy merosni qadrlaydigan va estetik didi rivojlangan shaxs sifatida tarbiyalashda asosiy vosita hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Umumta'lim maktablarida musiqa ta'limi jarayonida milliy ruhni shakllantirish konseptual modeli bir necha o'zaro bog'liq komponentlardan iborat bo'lib, u o'quvchilarda estetik tarbiya, musiqiy tafakkur va ma'naviy tarbiya shakllantirishga qaratilgan. Modelning mazmuniy asosini xalq musiqasi, maqom san'ati va folklor san'ati tashkil etadi. Ushbu musiqiy boylik o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash va madaniy merosga hurmat tuyg'ularini rivojlantiradi. An'anaviy ijrochilik va ustoz-shogird an'anasi asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarda ijrochilik mahoratini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, jamoaviy ijro, sahna madaniyati va ijodiy faoliyat orqali o'quvchilar o'z fikrini ifodalash, hamkorlik va mas'uliyat ko'nikmalarini rivojlantiradi. Pedagogik texnologiyalar yordamida tinglash, tahlil qilish va ijodiy improvizatsiya metodlari dars jarayonini interaktiv va samarali qiladi. Konseptual modelning metodik komponenti musiqa darslarida dars metodikasi, musiqa merosi va estetik idrokni rivojlantirishga qaratilgan. Musiqa pedagogikasi doirasida xalq kuy-qo'shiqlari va folklor san'ati namunalaridan foydalanish o'quvchilarning milliy qadriyatlarga hurmatini oshiradi. Shu bilan birga, vatanparvarlik tarbiyasi ham konseptual modelning ajralmas qismidir. Model orqali o'quvchilar musiqa darslarida nafaqat tinglash, balki ijro etish va tahlil qilish orqali musiqiy didini rivojlantiradi. Maqom san'ati va an'anaviy ijrochilik esa o'quvchilarning estetik tafakkurini kengaytiradi va ijodiy faoliyatini rag'batlantiradi. Ushbu yondashuv natijasida o'quvchilar milliy ruh va madaniy merosga nisbatan mas'uliyatli bo'ladi. Pedagogik tajribalar shuni ko'rsatadiki, konseptual model asosida olib borilgan mashg'ulotlar darsga bo'lgan qiziqishni oshiradi, shuningdek, o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantiradi. Musiqa ta'limi jarayonida milliy ruhni shakllantirish o'quvchilarda estetik idrok, ijodiy improvizatsiya va sahna madaniyati kabi ko'nikmalarni mustahkamlaydi. Shuningdek, konseptual model pedagogga darsni tizimli rejalashtirish, milliy qadriyatlarni singdirish va o'quvchilarning ma'naviy tarbiyasini bir vaqtning o'zida amalga oshirish imkonini beradi. Model orqali tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash, san'atga hurmat va madaniy merosni qadrlashni kuchaytiradi. Natijada, umumta'lim maktablarida musiqa ta'limi jarayonida milliy ruhni shakllantirish konseptual modeli nafaqat bilim va mahoratni, balki o'quvchilarning estetik didi, ijodiy faoliyati va ma'naviy barkamolligini rivojlantiruvchi samarali pedagogik tizim sifatida namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, model yosh avlodni milliy qadriyatlarga sodiq va madaniy merosni qadrlaydigan shaxs sifatida tarbiyalashda muhim vosita hisoblanadi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Tajriba va kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, umumta'lim maktablarida musiqa ta'limi jarayonida milliy ruhni shakllantirish konseptual modeli o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. Xalq musiqasi, maqom san'ati, folklor san'ati va an'anaviy ijrochilik namunalaridan foydalanish o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash, estetik didni rivojlantirish va musiqiy tafakkurini boyitishga yordam beradi. Model asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rag'batlantiradi. Ular jamoaviy ijro, sahna madaniyati va ijrochilik mahorati orqali o'z fikrini ifodalashni, hamkorlik ko'nikmalarini va mas'uliyatni rivojlantiradi. Shu bilan birga, ustoz- shogird an'anasi asosida olib borilgan mashg'ulotlar o'quvchilarda sabr-toqat, mas'uliyat va san'atga hurmat kabi insoniy fazilatlarni shakllantiradi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, musiqiy tinglash, tahlil qilish, ijodiy improvizatsiya va jamoaviy kuylash metodlari ta'lim samaradorligini oshiradi. Musiqa ta'limi nafaqat nazariy bilim, balki estetik tarbiya, vatanparvarlik tarbiyasi va madaniy merosni qadrlashni ham o'z ichiga oladi. Shu tariqa, konseptual model o'quvchilarda milliy qadriyatlar, musiqiy did va estetik idrokni rivojlantiradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, konseptual model asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantiradi va ularni milliy ruhga ega, madaniy merosni qadrlaydigan shaxs sifatida tarbiyalaydi. Model orqali tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarda musiqiy tafakkur, ijodiy faollik va estetik idrokni mustahkamlaydi. Muhokama jarayonida shuni ta'kidlash mumkinki, pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirilgan xalq musiqa merosi ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. O'quvchilar milliy o'zlikni anglash, vatanparvarlik tarbiyasi va ma'naviy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalanadi. Shu bilan birga, sahna madaniyati va jamoaviy ijro ko'nikmalari yoshlarning shaxsiy va ijtimoiy fazilatlarini rivojlantiradi. Tajriba davomida kuzatilgan natijalar shuni ko'rsatadiki, konseptual model nafaqat ta'lim jarayonini tizimli tashkil etish, balki o'quvchilarda estetik tafakkur, ijodiy salohiyat va milliy ruhni shakllantirishda yuqori pedagogik samaradorlikka ega. Ushbu yondashuv musiqa pedagogikasi doirasida o'quvchilarning nafaqat bilimini, balki ma'naviy barkamolligini va estetik didini rivojlantiradi. Shu tariqa, umumta'lim maktablarida musiqa ta'limi jarayonida milliy ruhni shakllantirish konseptual modeli yosh avlodni milliy qadriyatlarga sodiq, estetik didi rivojlangan va ijodkor shaxs sifatida tarbiyalashning samarali vositasiga aylanadi.

XULOSA

Umumta'lim maktablarida musiqa ta'limi jarayonida milliy ruhni shakllantirish konseptual modeli yosh avlodni ma'naviy barkamol, estetik didi rivojlangan va milliy qadriyatlarga sodiq shaxs sifatida tarbiyalashda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Model xalq musiqasi, maqom san'ati, folklor san'ati va an'anaviy ijrochilik asosida tashkil etiladi, bu esa o'quvchilarning milliy o'zlikni anglashini, madaniy merosni qadrlashini va vatanparvarlik tarbiyasini mustahkamlashga yordam beradi. Konseptual modelning metodik komponenti dars metodikasi, tinglash, tahlil qilish, jamoaviy ijro va ijodiy improvizatsiya metodlarini o'z ichiga oladi. Ushbu metodlar o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rag'batlantiradi, musiqiy tafakkurini rivojlantiradi va estetik idrokini oshiradi. Shu bilan birga, ustoz- shogird an'anasi asosida olib borilgan mashg'ulotlar o'quvchilarda sabr-toqat, mas'uliyat va san'atga hurmat kabi insoniy fazilatlarni shakllantiradi. Model orqali o'quvchilar sahna madaniyati, jamoaviy ijro va ijrochilik mahoratini rivojlantiradi. Milliy musiqa merosini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish ta'lim samaradorligini oshiradi, darslarni interaktiv va didaktik jihatdan boy qiladi. Natijada, o'quvchilar musiqa ta'limidan nafaqat bilim olish, balki milliy qadriyatlarni

singdirish, estetik didini rivojlantirish va ijodiy salohiyatini oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bilan birga, konseptual model yosh avlodni milliy ruhga ega, madaniy merosni qadrlaydigan va ijodkor shaxs sifatida tarbiyalashda tizimli va samarali pedagogik platforma yaratadi. Musiqa darslari nafaqat nazariy bilim, balki estetik tarbiya, vatanparvarlik tarbiyasi va milliy qadriyatlarga hurmat ruhini singdiruvchi vosita sifatida namoyon bo'ladi. Umuman olganda, umumta'lim maktablarida musiqa ta'limi jarayonida milliy ruhni shakllantirish konseptual modeli o'quvchilarning estetik didini rivojlantiradi, musiqiy tafakkurini boyitadi, ijodiy salohiyatini kuchaytiradi va milliy qadriyatlarni singdiradi. Shu bilan birga, model pedagogik faoliyatni tizimli tashkil etish, darslarni interaktiv va samarali o'tkazish imkonini beradi, natijada kelajak avlodni ma'naviy barkamol, milliy o'zligiga sodiq va madaniy merosni qadrlaydigan shaxs sifatida shakllantiradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Qobilova, Ezoxon. "The Significance Of Interdisciplinary Connection In The Formation Of Music Literacy In Children With Hearing Defect In Music Lessons." *Uzbekistan Educational Research Journal* 1.1 (2024).
2. Qobilova, Ezoz. "THE PLACE OF FOLK SONGS IN ISAJAN SULTAN'S STORIES." *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research* 4.02 (2024): 44-49.
3. Azizxonova, M., and E. Qobilova. "YoSHLARNI MUSIQIY MADANIYATI VA MA'NAVIYATNI SHAKLLANTIRISHDA MUSIQIY TARBIYANING AHAMIYATI." *Oriental Art and Culture* 3 (2022): 51-57.
4. Qobilova, E. "THE IMPORTANCE OF MUSIC TEACHING IN EDUCATION." *QO 'QON UNIVERSITY NEWSLETTER* 12 (2024): 99-100.
5. Qobilova, Ezoxon Bakirovna. "Moral education as an important faktor in the formation of a student as a person." *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities* 11.10 (2021): 186-189.
6. Qobilova, E. "Musiqa o'qitish metodikasi va maktab repertuari." *Oquv qollanma, Fargona.* "Fargona" nashriyoti (2020).
7. Қобилова, Э. Б. "ФОРМИРОВАТЬ ДУХОВНОЕ МИРОВОЗЗРЕНИЕ ПОДРАСТАЮЩЕГО ПОКОЛЕНИЯ ЧЕРЕЗ ФОЛЬКЛОРА ЖАНРА."
8. *Oriental Art and Culture* 3.1 (2022): 291-295.
9. Kobilova, E. B. (2022). Classical music and youth education. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 12(9), 126-130.
10. Qobilova, E. (2023). Forming a sense of internationality in students through the traditional music of Azerbaijan. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3, 127-132.
11. Кобилова, Е. (2025). THE ROLE OF THE OPERA GENRE IN THE SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION OF STUDENTS. *Международный мультидисциплинарный журнал исследований и разработок*, 1(1), 156-159.
12. E'zoxon, Q., Teshaboyeva, Z., & Ergasheva, S. D. (2024). HOZIRGI O 'ZBEK NIKOYACHILIGINING YETAKCHI TAMOYILLARI. *University Research Base*, 46-49.
13. Otto, M., & Thornton, J. (2024). TA'LIMDA MUSIQA O'QITISHNING AHAMIYATI. *QO 'QON*

UNIVERSITETI XABARNOMASI, 12, 99- 100.

14. Qobilova, E., Xaydarova, I., & Gulnora, R. (2024). O 'ZBEK XALQ AN'ANALARI-TARBIYA OMILI. SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 3(26), 192-195.
15. Qobilova, E. (2024). MUSIQA ONG VA HISLAR O 'RTASIDAGI VOSITACHIDIR. Pedagogikada ilmiy izlanishlar, 2(1), 28-31.
16. Qobilova, E. (2024). THE PLACE OF FOLK SONGS IN ISAJAN SULTAN'S STORIES. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 4(02), 44-49.
17. Qobilova, E. (2024). THE IMPORTANCE OF MUSIC TEACHING IN EDUCATION. QO 'QON UNIVERSITY NEWSLETTER, 12, 99-100.
18. Qobilova, E. (2024). The Significance Of Interdisciplinary Connection In The Formation Of Music Literacy In Children With Hearing Defect In Music Lessons. Uzbekistan Educational Research Journal, 1(1).
19. Qobilova, E. B., Toshpolatova, S., Muhammadjonova, M., Muninova, M., Baxromova, M., & Rahimova, D. (2023). QADIMIY MUSIQIY SAN'ATNING SHAKLLANISH JARAYONI. Science and innovation, 2(Special Issue 14), 560-565.